

İyd-i Millî

Millî Egemenlik Bayramı

Bayramlar; toplumların dinî veya millî açıdan önemli gördükleri özel günlerin anılması ve kutlanmasıdır. Bayram kelimesi, “bezrem/bezrâm, beyrem veya Arapça şekliyle tekrar dönmek anlamına gelen *îd/ıyd*(a. ‘avd - ‘avdet “geri dönmek”) kökünden türetilerek, âdet halini alan sevinç ve keder veya bir araya toplanma günü anlamına gelmektedir. *Hilâl-i îd*, bayram hilâli; bayram yapılacağı ayın hilâl şekli. *Tebrik-i îd*, bayram tebriği. *îd-gâh* (-geh); bayram yeri. *îd-i adhâ*; Kurban Bayramı, Hacılar Bayramı. *îd-i ekber*; büyük olaylar sebebiyle yapılan şenlik; ilk günü cumaya rastlayan Kurban Bayramı. *îd-i fıtır*; Ramazan Bayramı, Şeker Bayramı. *îd-i millî*; II. Meşrutiyetin ilânı olan 23 Temmuz 1908 gününün ilk defa Osmanlı Meclis-i Mebûsân’ınca Millî Egemenlik Bayramı olarak kabul edilen bayram günü. *îd-i sa`îd*; uğurlu, mübârek bayram. *‘ıydiyye*, bayram günleri için yazılan şiir. Bir de Latince yazılışı aynı ama Osmanlıcası farklı yazılan *îd* (elif+ye+dal), kelimesi vardır ki koku, rayıha, is, sis, duman, duhân anlamına gelir. *îd ağacı*; tütüsü ve güzel koku için yakılan ağaç. Bu anlamdaki “*id*” kelimesi konumuz dışındadır.

Osmanlı Devleti’nde 1909 yılından sonra ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde de 1935 yılına kadar millî bayramlar ve bayram kutlamaları “*ıyd*” olarak isimlendirilmiştir.

Türk tarihinde resmî olmayan ancak gerek mâtem ve gerekse sevinç günlerini anma maksadıyla, örfî anlamda kutlanan birçok bayramın Türk sosyal hayatında yer aldığı bilinmektedir. Türk toplumunun sosyal hayatında farklı bir yer işgal eden bu günler, Yuğ törenleri mahiyetinde, mâtem günlerini anma biçiminde kutlanıldığı gibi; Bahar Bayramı, Nevruz, Koç Katımı, Saya, Hıdrellez adıyla belli bir günün sevincini yâd etme olarak da anılmışlardır. Türk halkı arasında daha ziyade şenlikler ve anma günleri olarak kutlanan bu tür geleneksel bayramlar, bilinen ilk Türk devleti olan Hunlardan başlayarak, Osmanlı Devleti’nin son zamanlarına kadar devam etmiş, Cumhuriyet döneminde ise mahallî olarak varlığını sürdürmüşlerdir.

Osmanlı Devleti’nde Kânûn-i Esâsî’nin ikinci defa yürürlüğe konduğu 23 Temmuz 1908 (10 Temmuz 1324) gününü yönetimdeki kırılma günü olarak kabul edip bugünü ilk resmî millî bayram günü olarak kabul etmiştir. “*İyd-i Millî*” adı verilen bu bayram, Türk meclisleri tarafından kabul edilen ilk resmî bayramdır. Zira, Türk devlet yönetimindeki gelenek, birkaç istisna dışında, meşveret esâsına (kengeş, divan, kurultay...) dayanmakta olup halkın seçim yoluyla devlet yönetiminde temsil edilmesi ancak 1876 yılından sonra gerçekleşmiştir.

Kânûn-i Esâsî’yle, Osmanlı yönetimine giren meclis yapısı, devletin hangi esas üzerine bina edilmiş olduğunu adetâ zinde tutabilmek için önemli görülen günleri, millî gün olarak kabul etmiş ve bu kabule resmîyet kazandırmıştır. Zamanla bazı millî günlerin kutlanmasından vazgeçilmiş ise de devletin yapısını simgeleyen özel günlerin kutlanması günümüze kadar gelmiştir.

Son bir asırdan beri kutlanmakta olan resmî millî bayram günü, İttihât ve Terakkî Fırkası’nın gayretleriyle gerçekleşmiştir. 1908’de Kânûn-i Esâsî’nin yeniden yürürlüğe girmesi İttihatçıların çabasıyla gerçekleşmiş Osmanlı yönetiminde “Meclis hâkimiyetine” geçişi sağlamış, devlet idaresinde tabandan tavana doğru şekillenen yönetim anlayışının tatbikine geçilmiştir. Osmanlı devlet idaresinde, halkın irâdesinin meclis kanalıyla devlet yönetimine yansması, devleti idare eden insanların seçiminde meclis irâdesinin esas alınması, Türk demokratikleşme tarihi açısından çok önemli kazanımlar sağlamıştır.

İkinci Meşrutiyet'in Osmanlı devlet yönetimine getirdiği bu yeni anlayışın tatbıkata konduğu günü unutmamak maksadıyla, 21 Ocak 1909'da (8 Kânûn-i sâni 1324) Ahmet Müfit Bey (İzmir mebusu) Osmanlı Beyliği'nin istiklâlini ilân ettiği 27 Ocak (14 Kânûn-i sâni 1299) gününün millî bayram günü olarak kabul edilmesi hususunda, Osmanlı Meb'ûsân Meclisi'ne bir kanûn teklifinde bulunmuştur. Müfit Bey'in bu takriri 26 Ocak 1909 (13 Kânûn-i sâni 1324) günü yapılan on sekizinci oturumda görüşülmüştür.

Bu kanûn teklifinin görüşüldüğü sırada İstanbul Mebusu Hüseyin Cahit Bey; *"Osmanlı döneminde bayram olarak kutlanacak pek çok gün vardır. Bizim için 10 Temmuz günü iftihar tarihidir. 10 Temmuz gününün bayram olmasını teklif ederim."*, diyerek II. Meşrutiyet'in ilân edildiği günün de millî bayram günü olarak kutlanmasını dile getirmiştir. Sinop Mebusu Yusuf Kemal Bey, *"İyd-i millî bütün efkâr-ı millete şâmil olması ve herkesi kapsamaması gerekir"* bu sebep ile 10 Temmuz'un bayram olmasının uygun olacağını belirtir.

Müfit Bey'in Osmanlı Meclis-i Meb'ûsân'ına sunduğu kanûn teklifinin müzâkere edildiği esnada yapılan konuşmalardan anlaşıldığına göre, Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün 'İyd-i millî (Millî bayram) olarak kabul edilmesinin İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde gündeme getirilmesi ve bugüne kadar Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün önemli bir gün olarak değerlendirilmemiş olmasının üç sebebi bulunmaktadır:

Birincisi, toprak bütünlüğünü muhâfaza etmek: Osmanlı Devleti'nin XIX. asırda zaten zayıf olan idarî gücü, XX. asırda iyice zayıflamış, bir kısım toprakları kopmuş, geride kalan toprakların birçoğunun da kopacağı açıkça görülmeğe başlamıştır. Devlet, mevcudiyetini korumak ve iç dinamiklerini güçlendirmek için kuruluş yıl dönümünü vesile kılarak Osmanlı teb'asının birbirini tebrik etmesine zemin hazırlayıp, farklı milletlere mensup olan sosyal dokunun kaynaşmasını sağlamayı düşünmüştür.

İkincisi, Osmanlılık düşüncesinin fertler arasındaki kaynaştırıcı fikir olarak değerlendirilmiş olması: Bu kanaat, Osmanlı Devleti'nin etnik yapısının farklılığından kaynaklanmaktadır. Osmanlı Devleti yirminin üzerinde farklı gruptan meydana gelmekte, bu etnik kimlikler, dört beş asırdır aynı yönetim altında olmalarına rağmen yapılarını kaybetmemiş ve dünyadaki yeni fikir gelişmeleri karşısında kendilerini ayrı kimlikte değerlendirmişlerdir. Devletin birliğini korumak için bu kadar farklı kimliği bir arada tutacak olan ortak değerlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu düşünceden hareketle, millî bayram vesile kılınarak teb'anın "Osmanlılık" fikri etrafında kenetleneyeceği düşünülmüştür. Bu hususta Sinop Mebusu Yusuf Kemal Bey'in, millî bayram gününün tayininde Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün seçilmesindeki sebebi *"Bütün Osmanlı halkı arasında Osmanlılık esasının teyid edilmesi"* şeklindeki izâhı da bu görüşü doğrulamaktadır.

Üçüncü husus ise milliyetçilik fikrinin kavimler üzerindeki tesirinin anlaşılmaya başlanmasıdır: Fransız ihtilâliyle siyasî hayata giren "milliyetçilik" kavramının milletleri hangi konuma getirdiğinin bu dönemde yeni hissedilmeye başlanmasıdır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün millî bayram günü olarak düşünülmesindeki maksat, milliyetçilik duygularını törpülemek, farklı milletleri kavmiyet bağına göre değil de devlet yapısını esas alan bir şemsiye altında tutmaktır.

Mecliste 'İyd-i millînin görüşüldüğü esnâda, millî bayramların o ülke halkının tamamını içine alacak günler olması gerektiği bazı mebuslarca ifade edilmiş, Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün çok önemli bir gün olduğu belirtilerek, bu günün bütün teb'ayı kucaklayacak durumda olmadığına da değinilmiştir. Bu sebeple 23 Temmuz (10 Temmuz) gününün daha geniş kitlelere hitap etmesi ve herkesi bağlayıcı özellik taşıması sebebiyle *"İyd-i millî"* olarak kabul edilmesinin daha uygun olacağı üzerinde durulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun millî bayram olması hususunda verilen kanûn teklifinin müzâkeresi sırasında, "Osmanlı Devleti'nin altı asırlık tarihinde kutlanacak pek çok önemli olayın olduğu, bu olayların her birinin millî bayram olarak değerlendirilmesinin mümkün olamayacağı" belirtilerek "Bizim için iftihar vesilesi olan 10 Temmuz (23 Temmuz) tarihinin millî bir gün telakkî edilmesi ve böylece yeni teşekkül eden milletler için belki bir hâtıra olabileceği" şeklinde karşı bir görüş ileri sürülerek II. Meşrutiyet'in ilan gününün millî bayram günü olması gündeme getirilmiştir.

İstanbul mebusu Kozmide Efendi, 23 Temmuz tarihi "Osmanlı Devleti'nin siyasî hayatında bir yenileşme tarihi olduğundan, bu tarihin yeni siyasî hayatın başlangıcı olması hasebiyle önemli olduğunu" belirterek, Osmanlı tarihi için bir günün millî bayram yapılması gerekirse, "Bursa'nın fethi, Osmanlıların Rumeli'ye geçmesi, İstanbul'un fethi gibi daha birçok önemli olayın millî bayram olarak dikkate alınması gerektiğini" vurgulamış ve "Bu durumda bütün günlerin bayram günü olarak kutlanması gibi bir uygulamanın ortaya çıkacağı", böyle bir düşüncenin ise tatbik edilemeyeceğini söylemiştir.

Millî bayram günü için, hangi önemli günün esas alınacağı Osmanlı Mebusan Meclisi'nde uzun tartışmalara sebep olmuş, millî anma günü olarak düşünülen Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihinin çok önemli olduğu vurgulanmasına rağmen, Osmanlı Devleti'nin rüşte kavuştuğu gün olan 23 Temmuz gününün millî bayram olarak kutlanmasının daha isâbetli olacağına karar verilmiştir. 23 Temmuz 1908, (10 Temmuz 1324) Kânûn-i Esâsî'nin ikinci defa yürürlüğe konduğu tarihtir. Bir kanûnun yürürlüğe girdiği günün millî bayram olarak değerlendirilmesi gerekirse 24 Aralık 1876 (7 Zilhicce 1293/12 Kânûn-i evvel 1292) tarihinin esas alınması gerekirdi. Kânûn-i Esâsî'nin ilk defa yürürlüğe girdiği 24 Aralık yerine 23 Temmuz'un millî bayram olarak kabul edilmesinin sebebi ise, Kânûn-i Esâsî 23 Temmuz 1908'de Makedonya'da İttihat ve Terakki Fırkası tarafından yürürlüğe konduğu ilân edilmiş yani halkın irâdesiyle yeniden anayasaya kavuşulmuştur. Ayrıca bu düşüncenin İttihat ve Terakki Fırkası'nın Osmanlı yönetimine el koyuşunun bir göstergesi olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

Osmanlı Meb'ûsân Meclisi'nin millî bayram gününün tespiti hususundaki müzâkereleri sonucunda iki tarih üzerinde görüş birliğine varılmıştır. Bunlardan biri 27 Ocak Osmanlı Devleti'nin kuruluş yılı dönümü, diğeri ise 23 Temmuz II. Meşrutiyet'in ilânıdır. Meb'ûsân Meclisi'nde 23 Temmuz 1908 (10 Temmuz 1324) gününün 'İyd-i millî olması daha fazla kabul görmüş ve 26 Ocak 1909 (13 Kânûn-i sâni 1324) tarihinde bayram olarak kutlanmasına karar verilmiştir. Ancak bu iki günden hangisinin millî bayram olması gerektiği veya her ikisinin de bayram günü olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda kesin bir sonuca varılamamıştır. Bunun üzerine, söz konusu kanûna son şeklinin verilmesi için aynı gün Lâyiha Encümeni'ne havâle edilmiştir.

Lâyiha Encümeni, 'İyd-i millî gününün Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün mü, İkinci Meşrutiyet'in ilân gününün mü? olması gerektiği hususunda bir mazbata hazırlayarak, bu mazbatayı 1 Haziran 1909 (19 Mayıs 1325) günü Meb'ûsân Meclisi Başkanlığı'na sunmuştur. Bu mazbata günümüz Türkçesiyle şöyledir:

Millî Eğitim Bakanlığı Levâzım Dairesi Müdür Muavini Mehmet Ziya imzasıyla İzmit Milletvekili Ahmet Müfit Bey'e gönderilen 18 Ocak 1909 (5 Kânûn-i sâni 1324 tarihli) tarihli telgraf ile 26 Ocak 1299 (14 Kânûn-i sâni 699) tarihinin Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi olarak 'İyd-i millî kabul edilmesine dair teklif; 21 Ocak 1909 (8 Kânûn-i sâni 1324) tarihinde Heyet-i Umumiye kararı ile encümenimize gönderilmiş olup, bu önemli millî günün her yıl bugünde kutlanması istenmiştir.

Encümenimizce yapılan tedkikte; Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun önemli millî günlerden biri olduğu muhakkaktır.

Meşrutiyet esasına uygun olarak Osmanlı Milleti'nin hakimiyetini esas alan Kânûn-i Esâsî'nin yeniden ilân edilmiş gününün 23 Temmuz (10 Temmuz) günü olması sebebiyle, bugün de tarihimiz açısından önemlidir. Gerek Osmanlı Devleti'nin kuruluş günü olan 26 Ocak [veya 27 Ocak] (14 Kânûn-i sâni) ve gerekse II. Meşrutiyet'in ilânı olan 23 Temmuz (10 Temmuz) günlerinin birbirinden ayrı millî bayram olmaları değerlendirilmiş ve önemli günlerin bayram olarak kutlanması hususunda, komisyon üyelerinin çoğunluğunun oyu sağlanamamıştır. Ancak bu iki tarihten 23 Temmuz (10 Temmuz) gününün "*Millî Bayram*" olarak kutlanmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Kânûn-i Esâsî'nin mevcudiyetinin devam etmesine zemin hazırlaması ve kamuoyu temâyülünün de 23 Temmuz tarihinin bir millî bayram yönünde olması, bu kararın verilmesinde önemli rol oynamıştır. 24 Kânûn-i sâni 1324

Lâyihâ Encümeni Reisi

Canik Mebusu Abdullah"

Lâyihâ Encümeni'nin bu kararı ile Osmanlı Meclis-i Meb'ûsânı 23 Temmuz 1908 (10 Temmuz 1908) gününün Millî Bayram olarak kutlanmasına 1 Haziran 1909 (19 Mayıs 1325) tarihinde karar vermiştir.

Meclis-i Meb'ûsâ'nın bu kararı Sadârete sunulmuş, Sadâretten 3 Temmuz 1909 (20 Haziran 1325) tarihinde, 23 Temmuz gününün Millî Bayram günü olarak kutlanması için kanûn yapılması hususunda emir verilmiştir. Bu emirde;

"Meclis-i Meb'ûsân Riyaset-i Celilisi'ne,

Mebde-i saadet-i Osmaniyân olan 10 Temmuz tarihinin eyyâm-ı resmiye-i millîyeden addiyle, her sene târih-i mezkûre müsâdif eyyâmında resmen icrâ-yı şehriyân edilmesini müş'ir olarak şûrâ-yi devlet Tanzimât Dairesi'nden kaleme alınan mazbata ve kanûn lâyhâsı Meclis-i Mahsus-ı Vükelâca ba'de-t-tahkîk Meclis-i Umûmice taht-ı tasdîke alınmak üzere leffen savb-ı sâmilerine tesyîr kılındı. 23 Haziran 1325

Sadrazam

Hüseyin Hilmi"

Bu irâde üzerine; Osmanlı Meb'ûsân Meclisi, 5 Temmuz 1909 (22 Haziran 1325) tarihli oturumda bir maddelik kanûn hazırlayarak, 23 Temmuz gününün her yıl Millî Bayram günü olarak kutlanmasına karar vermiştir. Bu karar; 5 Cemâzi'el-âhir 1327-23 Haziran 1325 tarihinde Takvîm-i Vekâyi`de yayımlanmıştır.

'İyd-i Millî'nin kanûnla kabulü üzerine İttihât ve Terakkî Cemiyeti, din adamlarına, askerî erkâna, a'yân üyelerine ve her vilâyetin milletvekillerinden bir kişi olmak üzere Meclis-i Meb'ûsân'dan gelecek kişilere, Yıldız'da bir yemek vermiştir.

Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyetin kabul gününün bayram günü kabul edilmesi İran'ı da tesiri altına almış ve İran'da da 1 Temmuz 1325 günü meşrutiyet yönetimine geçtiklerini Osmanlı Mebuslar Meclisi'ne İran Sefiri Rıza tarafından 7 Temmuz 1325 günü yazılı olarak bildirilmiştir.

Meşrutiyet'in yeniden ilânı münâsebetiyle gerek padişahı ve gerekse Meclis-i Meb'ûsân mensuplarını tebrik etmek üzere bir Macar Hey'eti'nin İstanbul'a geleceği, bu hususta gereken ihtimâmın gösterilmesi hususunun mecliste konuşulduğu ayrıca Meşrutiyet'in ilânının yıl dönümü münâsebetiyle Mısır'da şenlikler yapıldığı ve bu şenlik komitesinin Sadârete tebrik gönderdiği, Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa'nın 25 Temmuz 1909 (12 Temmuz 1325) tarihinde Meclise sunduğu tezkireden anlaşılmaktadır.

'İyd-i Millî, Osmanlı Devleti dâhilinde de büyük yankı uyandırmıştır. Halkın, II. Meşrutiyet'in ilânının bir bayram günü

olarak kabul edilmesini memnuniyetle karşılamış ve bu memnuniyetini tebrikler ile dile getirmiştir.

II. Meşrutiyet'in ilânının millî bir bayram olarak kabul edilmesi, Millî Mücâdele yıllarının hem hazırlık hem de fiilî döneminde devam etmiştir. Erzurum Kongresi'nin 10 Temmuz'da yapılması önceden (Amasya Genelgesi) tespit edildiği hâlde 23 Temmuz gününe ertelenmiş olmasının sebeplerinden biri, kongreye katılacak olan delegelerin Erzurum'a gelmesi için zaman tanınması, diğeri ise 23 Temmuz'un millî bayram günü olması hasebiyle, Anadolu'dan başlatılacak olan mücâdelenin böyle millî bir güne tesadüf ettirilmek istenmesi, hürriyet bayramı ile Anadolu Türklüğünün hürriyet mücadelesinin aynı güne getirilmek istenmesidir.

Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra, 23 Temmuz gününün her yıl dönümünde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne muhtelif kuruluşlar, teşkilatlar ve valiliklerden tebrik telgrafları gönderilmeğe devam edilmiş, Büyük Millet Meclisi'nin kuruluş mahiyetinin de adetâ Meşrutiyetin ilân edilmişindeki asıl gayeye sahip ve bu emelleri yaşatıcı bir meclis olduğu kanaati hâsıl olmuştur.

'İyd-i Millî'nin, devlet erkânınca millî bir bayram olarak kutlanması 1925 yılına kadar devam etmiş, ancak halk bu geleneği 1935 yılına kadar sürdürmüştür. 'İyd-i Millî'nin, resmî statüsü ise 1935 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 27 Mayıs 1935 tarih ve 2739 sayılı kanûnun 4. maddesi gereğince resmî bayram olmaktan çıkarılmıştır.

Osmanlı Meclîs-i Meb'ûsânı'nda Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıl dönümü resmî bayram günü olarak kabul edilmemesine rağmen gerek halk arasında ve gerekse resmî birçok kurum ve kuruluş tarafından bugünün yıl dönümlerinde şenlikler, tebrikleşmeler şeklindeki anmalar Cumhuriyet Bayramı'nın kabulüne kadar devam etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün yıl dönümleriyle ilgili kutlama ve tebriklerin tamamının TBMM'ye ithâf edilerek yapılmış olması oldukça anlamlıdır. Zira, bu tarihlerde en azından İtilâf Devletleri nezdinde Osmanlı hükümeti henüz resmiyetini muhâfaza etmektedir. Bu durum, TBMM'nin ülke kaderi üzerinde ne kadar etkili olduğunun ve Türk milletini temsil etme gücünü taşıdığı bir göstergesidir. Diğeri bir husus ise, tebrik gönderen kişi ve kuruluşların, Osmanlı Devleti'nin mirasçısı durumundaki Osmanlı hânedanına mensup kişilerin başında bulunduğu Osmanlı hükümeti yerine, TBMM'ni kabul etmiş olmalarıdır. Bu husus; Türk milletinin, kaderini Osmanlı hanedanında değil, TBMM'nde görmelerinden kaynaklanmış olması oldukça önemlidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ikinci çalışma yılının ilk toplantısı ve 24. oturumu Meclis Başkan Vekili Hasan Fehmi Bey başkanlığında açılmış (23.4.1921), bu toplantının 3. celsesinde yalnızca, 23 Nisan 1920 gününün 'İyd-i millî (Millî bayram) olarak kutlanması hususunda Saruhan Mebusu Refik Şevket Bey ve arkadaşlarının verdiği kanûn teklifinin görüşüleceği mebuslara duyurulmuştur.

"Kânûn teklifi,

Madde 1. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk yevm-i küşâdı olan 23 Nisan âyad-ı millîyedendir (Millî bayramdır).

Madde 2. Tarih-i kabûlünden muteber olan iş bu kanûnun icrasına Büyük Millet Meclisi memurdur."

İçel Milletvekili Şevki Bey de aynı mahiyette bir kanûn teklifinde bulunmuş, her iki kanûn teklifi de 23 Nisan 1921 günü yapılan Meclis gündeminde görüşülmüştür. Bu görüşme sırasında Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey, "âyad" kelimesi yerine "bayram" kelimesini koyarak Türkçe yapalım demesi üzerine, bu teklif kabul edilmiş "Millî Bayram" olarak düzeltilmiştir. Böylece "İyd" kelimesi tarihteki yerini almıştır.

Necati Fahri TAŞ

KAYNAKÇA

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim ve Telgrafları, C. 5, Ankara 1972.

Düstur, 3. Trt, C.2, 5, 6, 7, 16, 20. Ankara 23 Nisan 1920-27 Mayıs 1960.

Meclis-i Meb'ûsân Zabıt Ceridesi, 1, I. Devre (13 Kânûn-i sâni 1324) 1982.

Meclis-i Meb'ûsân Zabıt Ceridesi, 1, I. Devre (8 Kânûn-i sâni 1324) 1982.

Meclis-i Meb'ûsân Zabıt Ceridesi, 4, I. Devre (19 Mayıs 1325).

Meclis-i Meb'ûsân Zabıt Ceridesi, 5, I. Devre (14 Temmuz 1325), 539.

Meclis-i Meb'ûsân Zabıt Ceridesi, 5, I. Devre (16 Temmuz 1325), 569.

Meclis-i Meb'ûsân Zabıt Ceridesi, 5, I. Devre (22 Haziran 1325) 175.

Meclis-i Meb'ûsân Zabıt Ceridesi, 5, I. Devre (24 Haziran 1325), 210.

Meclis-i Meb'ûsân Zabıt Ceridesi, 5, I. Devre (8 Temmuz 1325), 473.

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, 13 Kanûn-ı Sâni 1324, İ. 18.

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, 13 Temmuz 1325, İ. 118.

Resmî Gazete, (K. No: 2739) S. 3017. 1 Haziran 1935,

Resmî Gazete, (K. No: 394), 21.1.1924.

Resmî Gazete, (Kanun No: 112) S. 13; 2 Mayıs 1337 (1921).

Resmî Gazete, (Kanun No: 2429) S. 17475, 1 Ekim 1981.

Resmî Gazete, (Kanun No: 2739) S. 3017, 1 Haziran 1935.

Resmî Gazete, (Kanun No: 795) S. 341; 6 Nisan 1926.

Resmî Gazete, S. 17475;01.10.1981,

Resmî Gazete, S. 3017. 1 Haziran 1935,

Resmî Gazete, S. 96; 23 Nisan 1341 (1925),

Resmî Gazete, S. 38; 28 Teşrin-i evvel 1339 (28 Ekim 1923),

Resmî Gazete, S. 3950; 4 Temmuz 1938,

Takvîm-i Vekâyi`, 23 Cemâzi'el-âhir 1327-Haziran 1325.

TBMM Zabıt Ceridesi, 10, I. Devre (23.4.1337), 1958.

TBMM Zabıt Ceridesi, 18, II. Devre (19.4.1341), 1976.

TBMM Zabıt Ceridesi, 24, II. Devre (1.4.1926).

TBMM Zabıt Ceridesi, 24, II. Devre (1.4.1926), Ek Baskı.

TBMM Zabıt Ceridesi, 3, I. Devre (21.8.1336) 19813.

TBMM Zabıt Ceridesi, 3, II. Devre (24.10.1339).

TBMM Zabıt Ceridesi, 6, I. Devre (21.12.1336).

TBMM Zabıt Ceridesi, 7, (4.1.1337) 19442.

TBMM Zabıt Ceridesi, 7, I. Devre (3.1.1337).

ERDEM, Sargon, **Bayram**, T.D.V. İ.A., 5, İst. 1992, 257-259.

PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C 2, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1983.

TANÖR, Bülent, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri**, İstanbul 1996.

TAŞ, Necati Fahri, "**Türk Meclislerinin Kabul Ettiği Bayramlar**" Türkler Ansiklopedisi, C 16, Ankara 2002.

TAŞ, Necati Fahri, **Osmanlı Türkçesi Lugâtı, Lugât-ı Fahri**, C. I. İnkılâp Ya, İstanbul 2020.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/iyd-i-milli/?pdf=3596> adresinden erişilmiştir